

АНАЛІЗ РИЗИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Шарманська Валентина Миколаївна

канд. е. наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Калюжна Олена Олександрівна

здобувач вищої освіти економічного факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Україна

Анотація. Основні засоби є рушійною силою ведення виробничого процесу на підприємстві. Однак формування матеріально-технічної бази і її використання для будь-якої організації пов'язане з різними видами ризиків. Неполлади, простої і збої в роботі виробничих основних засобів негативно впливають на ритмічне виконання виробничого завдання, підвищують ймовірність виробництва бракованої продукції, псування робочої сировини та матеріалів, а в деяких випадках навіть можуть становити загрозу для життя і здоров'я людей, які працюють у таких умовах. Основним завданням керівництва є оцінка, аналіз, контроль та подальше запобігання або мінімізація ризиків, пов'язаних з використанням основних засобів.

Ключові слова: ризик, технічний ризик, виробничий ризик, комерційний ризик, інноваційний ризик, галузевий ризик, екологічний ризик.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Основні засоби є невід'ємним компонентом виробничого процесу, одним з найважливіших елементів продуктивних сил організації. В силу інфляційних процесів, кризових явищ, несвоечасного оновлення та нехтування правилами безпеки - використання основних засобів може негативно впливати на ефективність господарювання та фінансові результати діяльності. Це пояснює те, що їх використання в процесі господарської діяльності супроводжується різноманітними ризиками, тобто ймовірністю настання подій, які можуть мати небажаний або навіть негативний характер. Саме тому надзвичайно важливим є вміння вчасно виявити та мінімізувати вплив ризиків, які виникають під час використання основних засобів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Питаннями оцінки та аналізу ефективності використання основних засобів, а також виявлення та усунення пов'язаних з ними ризиків присвячені праці таких вчених, як: Покропівного С.Ф., Коваленко О.В., Кузь В.І., Антонова О.В., Сергеева І.В., Гуцаленко Л.В., Ковальчука І.В., Андрійчука В.Г., Стригуль Л.С., Бутинця Ф.Ф. та ін. [2-5]. Проте на даний час існує чимало невирішених проблем, які ускладнюють практичний аспект зниження ризиків при використанні основних засобів.

МЕТОЮ СТАТТІ є систематизація та класифікація знань щодо ризиків, які виникають при використанні основних засобів та впливають на фінансовий стан підприємств, низьку конкурентоспроможність товарів, не повне використання виробничих потужностей, недостатній рівень фондівіддачі і інвестиційної активності, неправильну оцінку активів тощо.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Для нормального функціонування всіх ланок ринкової економіки необхідно, щоб учасники в процесі прийняття рішень мали достовірну інформацію про майно, грошовий та фінансовий стан, результати роботи, а також про процеси формування їх як на своєму підприємстві, так інших підприємств, що становлять інтерес партнерства чи здійснення інвестицій.

Виробничо-господарська діяльність та фінансовий стан підприємства багато в чому

залежать від забезпеченості основними засобами та ефективності їх використання. На сучасному етапі найбільш важливого значення набувають саме питання ефективного використання та збереження основних фондів. Цьому значною мірою сприяє здійснення дієвого контролю за ризиками, які нерозривно пов'язані з будь-якою діяльністю.

Наприклад, збої, неполадки і простої в роботі виробничого обладнання підвищують ймовірність зниження кількості виробленої продукції та її якості. Непередбачений ремонт виробничих основних засобів знижує ритмічність виробничого процесу, призводить до простоїв і відповідно до економічних втрат. У високотехнологічних виробництвах, де наявний високий рівень автоматизації та комп'ютеризації - облік, аналіз і управління ризиками, пов'язаними з використанням основних засобів, набувають особливо важливого значення.

Технічний ризик використання основних засобів пов'язаний з певною ймовірністю економічних втрат, що відбуваються в результаті різного роду збоїв і поломок технологічного обладнання. Його зв'язок з використанням основних засобів є прямим, оскільки періодичні пошкодження обладнання є неминучим компонентом виробничого процесу.

Виробничий ризик пов'язаний з ймовірністю економічних втрат в процесі виробничої діяльності організації [5]. Цей вид ризику обернено пропорційний якісним характеристикам продукції, що випускається. Зі зростанням продуктивності праці виробничий ризик знижується. На його величину істотно впливають ступінь зношеності і ефективність використання основних засобів, тому що застаріле і зношене виробниче обладнання за інших рівних умов буде збільшувати собівартість і трудомісткість господарських процесів, що, безумовно, підвищує виробничий ризик.

Комерційний ризик являє собою ймовірність втрат, що наступають в результаті реалізації продукції, товарів, робіт і послуг [2]. Слід зазначити, що вплив комерційного ризику зазвичай є несуттєвим і непрямим. Причому найчастіше він пов'язаний з транспортними засобами, що здійснюють відвантаження, перевезення та передачу готової продукції покупцям.

Інноваційний ризик - ймовірність економічних втрат, що виникають при інвестуванні додаткових

коштів у виробництво нових видів товарів і послуг. Причому головним компонентом інновацій є використання високопродуктивного і найменш затратного обладнання [2]. Таким чином, даний ризик може виникати за рахунок придбання основних засобів, що не в повній мірі відповідають вимогам інноваційних технологій.

Використання основних засобів на будь-якому виробничому підприємстві пов'язане з промисловими і майновими ризиками, а також з галузевими та екологічними. Зниження промислових ризиків пов'язане з підвищенням надійності виробничого обладнання, що прямо пропорційно пов'язане з проведенням профілактичних заходів, головною метою яких є запобігання аварійним ситуаціям.

З метою мінімізації екологічних ризиків постає жорстка необхідність у постійному моніторингу шкідливих викидів в навколишнє середовище з метою мінімізації їх впливу. Галузеві ризики викликані кон'юнктурними змінами основних сировинних ринків і ринків готової продукції. Це стосується двох моментів. По-перше, заготівля сировини пов'язана з його доставкою, яка здійснюється при використанні різних видів основних засобів, це і може викликати фактор ризику стосовно своєчасних і повних поставок [4]. По-друге, непрофесійне та непродумане розташування основних засобів виробничими підрозділами і складами може істотно знизити показники їх завантаження і, як наслідок, економічні вигоди від їх використання.

Підприємницькі ризики виникають під впливом численних факторів. Вони можуть бути результатом діяльності підприємства або можуть бути спричинені його виробничою стратегією. Ризики можуть бути наслідком внутрішніх справ фірми, результатом впливу бізнес-середовища, дій контрагентів і конкурентів тощо.

Умовно фактори ризику формування та використання основних засобів можна розділити на 2 групи: зовнішні і внутрішні [5]. Перша група включає кон'юнктуру ринку, засоби виробництва, державну політику в сфері податкового та природоохоронного законодавства, науково-технічний прогрес. Друга група включає рівень кваліфікації персоналу, реконструкцію і модернізацію виробництва, зміну технологій виробництва продукції, зміну видів діяльності, диверсифікацію виробництва та ін.

Важливим методичним питанням аналізу ризиків є способи їх оцінки. Слід звернути увагу, що найбільш об'єктивним є застосування формалізованих і неформалізованих критеріїв. Причому останні використовуються в разі нестачі числової інформації, а також в комплексі з формалізованими критеріями і полягають в аналітичній обробці відповідей на ряд наступних питань:

– Чи виникають позапланові зупинки виробничого

процесу з технічних причин?

- Чи виникають такі зупинки з причин недостатньої кваліфікації персоналу та його нездатності працювати на новому сучасному обладнанні?
- Чи регулярно виконуються планові ремонти і техогляди?
- Як часто відбувається оновлення виробничих основних засобів?
- Наскільки основні засоби відповідають сучасним вимогам екологічної безпеки?
- Чи відповідає структура основних засобів спеціалізації підприємства?
- Чи відповідає фактична продуктивність основних засобів плановим показникам?

У разі якщо більшість питань мають негативну відповідь, є підстави припускати, що існує висока ймовірність ризику економічних втрат у зв'язку з використанням основних засобів. І, навпаки, у випадку, якщо більшість відповідей мають позитивний характер, можна зробити висновок, що такі ризики підприємству не загрожують.

Основними ризиками використання основних засобів є технічний ризик, фінансово-економічний і екологічний ризик. Для аналізу цих видів ризику слід використовувати показники, що характеризують використання основних засобів за цими параметрами (енерговіддача, фондівіддача, коефіцієнт екологічної ефективності).

Мінімальний ризик буде в тому випадку, коли фактичне значення кожного з цих коефіцієнтів буде відповідати своїй плановій величині. Будь-які відхилення, як у більшу так і в меншу сторону можуть розглядатися як фактори збільшення ризику.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Враховуючи те, що основні засоби як об'єкт обліку є доволі об'ємною категорією і потребують значної кількості часу на проведення їх детальної перевірки, то виникає необхідність у побудові ефективної методики аудиту основних засобів. Дієва і ефективна методика аудиту основних засобів має включати сукупність методів і прийомів як загальнонаукового, так і специфічного характеру. До основних методів перевірки основних засобів належать: фізична перевірка, документальна перевірка, підтвердження, спостереження, опитування, порівняння, перерахунок, аналітичні методи і процедури, вибіркове дослідження, узагальнення. Для зниження ймовірності настання негативних ситуацій необхідно дотримуватись наступних заходів: введення в експлуатацію перевіреного та встановленого обладнання, налагодження та ремонт наявного обладнання, заміна і модернізація його деталей, скорочення простоїв за рахунок підвищення ефективності використання основних засобів, підвищення коефіцієнта заміни, впровадження заходів НТП тощо.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» затв. Наказом Міністерства фінансів України від 01.01.12 р. (зі змінами та доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014 (дата звернення: 08.04.2019).
2. Гуцаленко Л.В., Гловюк А.С., Ковальчук І.В., Організація обліку та аудиту основних засобів. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 741-747.
3. Кузь В.І. Ефективність системи бухгалтерського обліку на підприємстві. *Молодий вчений*. 2015. № 5(2). С. 8-12.
4. Стригуль Л.С., Тімонова А.С. Шляхи удосконалення організації обліку і аудиту основних засобів на підприємстві. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків : НТУ «ХПІ». 2014. № 32 (1075). С. 47-50.
5. Коваленко О.В., Громова І.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Вип.7. С. 20-27.

ANALYSIS OF RISKS ASSOCIATED WITH THE USE OF FIXED ASSETS

Sharmanska V., Kaliuzhna O.
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Ukraine

Abstract. Fixed assets are one of the most important part of conducting production. Shaping of material and technical assets and its use in any venture is accompanied by various economic risks. Malfunctions, idle times and failures in work of production fixed assets negatively affect rhythmical performance of production target, increase probability of production of the rejected production. The main goal of managers is the assessment, the analysis and further prophylaxis or minimization of the risks connected with use of fixed assets.

Keywords: *Fixed assets, production risk, innovation risk, technical risk, commercial risk, industry risk, environmental risk.*